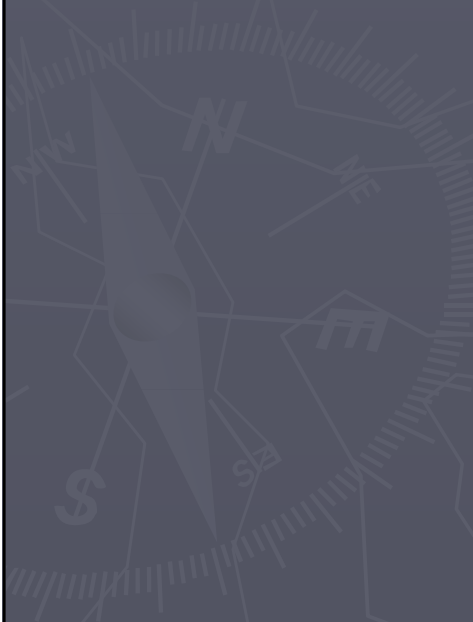

4. přednáška

Sociální zabezpečení

A. Vymezení SZ

- ▶ **Co jsou sociální rizika?**
- ▶ **Co je SZ?**
- ▶ **Užší pojetí SZ:**
  - **Důchodové zabezpečení**
  - **Sociální služby**
- ▶ **Širší pojetí SZ:**
  - **Péče o zdraví (léčebnou i preventivní),**
  - **Zabezpečení při dočasné neschopnosti pro nemoc a úrazy,**
  - **Zabezpečení matek v případě těhotenství a mateřství,**
  - **Pomoc při výchově dětí v rodině,**
  - **Zabezpečení při invaliditě,**
  - **Zabezpečení ve stáří,**
  - **Zabezpečení rodinných příslušníků a pozůstalých,**
  - **Zabezpečení v nezaměstnanosti.**

A. Vymezení SZ

Existuje řada přístupů k vymezení SZ

- ▶ SZ je například definováno jako systém náhradních (mimořádných) zdrojů zabezpečující relativní stabilitu minimální úrovně sociálního zabezpečení a sociální suverenity těmito formami:
  - Sociálními příjmy,
  - Sociálními službami,
  - Sociálními azyly.
- ▶ Nejrozšířenějším pojetím v současné době je SZ ve smyslu souhrnného označení pro všechny sociální instituce poskytující občanům radu, ochranu, materiální a peněžní plnění, služby a azyl k uspokojení jejich sociálních potřeb

A. Vymezení SZ

- ▶ **SZ se skládá ze 3 základních součástí:**
  - Sociální pojištění,
  - Státní zaopatření,
  - Sociální pomoc.

Základní funkcí SZ:

Je bez rozdílu poskytnou jedinci či rodině ochranu v životních situacích, které si to vyžadují.

B. Základní faktory sociálního zabezpečení

1. Ekonomické faktory:

- a) Množství zdrojů v ekonomice,
- b) Cenová hladina a mzdová dynamiky,
- c) Nezaměstnanost.

2. Společensko politické faktory,

3. Demografické faktory,

4. Zdravotní stav obyvatelstva.

C. Minulý vývoj sociálního zabezpečení

- ▶ Počátky našeho sociálního zabezpečení spadají do 2. poloviny 19. století (Rakousko-Uhersko, Bismarck)
- ▶ Po roce 1918 byl tento stav převzat do právního řádu naší republiky,
- ▶ Zákon o národním pojištění (Č. 99/48 Sb.) představuje ucelenou koncepci, která nahradila systémy z konce 19. a začátku 20. století,
  - Nové druhy dávek,
  - Sjednocení všech druhů pojištění,
  - Nepředpokládalo se poskytování dávek v nezaměstnanosti.
- ▶ 1952 bylo odděleno nemocenské pojištění od důchodového

C. Minulý vývoj sociálního zabezpečení

- ▶ **Od roku 1957** (zákon Č. 55/1956 Sb.) došlo ke snížení věkových hranic rozhodných pro přiznání nároku na starobní důchod, do soustavy SZ bylo zapracováno několik deformací
  - ▶ **Reforma z roku 1964 silně oslabil principy zásluhovosti**
    - Zavedla progresivní daň z důchodu
  - ▶ **Reforma 1975**
    - Zrušení zdanění důchodů,
    - Prohloubila zásluhové hledisko,
    - Sjednotila důchodové zabezpečení zaměstnanců a družstevních rolníků → posílení principu komplexnosti.
- ani jedna ze zákonných úprav neřešila otázky SZ

C. Minulý vývoj sociálního zabezpečení

- ▶ **System SZ nebyl schopen řešit důsledky ekonomického vývoje z těchto důvodů:**
  - System byl statický → neexistence valorizačního mechanismu,
  - Chudoba oficiálně neexistovala,
  - Soustava nebyla připravena na budoucí demografický vývoj,
  - Složitý a zastaralý systém dávek,
  - System nedával prostor ani možnost pro zajištění se pro případ sociální události vlastním přičiněním,
  - Ve výši důchodu nebyla zohledňována celoživotní úroveň pracovních příjmů,
  - System neumožňoval přenos získaných nároků z jiných zemí a do jiných zemí, nepočítal se soukromým podnikáním, s novými druhy vlastnictví a příjmů, obvyklých v tržní ekonomice.

C. Minulý vývoj sociálního zabezpečení

System produkoval:

- ▶ **Chudobu,**
- ▶ **Nespravedlnost,**
- ▶ **Demotivaci.**

D. Charakteristika organizačního uspořádání sociálního zabezpečení v České republice

I. pilíř - Sociální pojištění

Sociální pojištění řeší sociální situace, na které je možné se předem připravit.

Existující systémy:

- ▶ **Důchodové pojištění a penzijní připojištění**
- ▶ **Nemocenské pojištění**
- ▶ **Zdravotní pojištění**
- ▶ **Státní politika zaměstnanosti**

Systémy jsou financovány z pojistného

D. Charakteristika organizačního uspořádání sociálního zabezpečení v České republice

I. pilíř - Sociální pojištění

Jednotlivé systémy jsou organizačně zabezpečeny prostřednictvím:

- ▶ České správy sociálního zabezpečení,
- ▶ České správy sociálního zabezpečení a ministerstev obrany, vnitra, spravedlnosti a financí,
- ▶ Všeobecné zdravotní pojišťovny a oborových, resortních a podnikových zdravotních pojišťoven,
- ▶ Ministerstva práce a sociálních věcí a úřadů práce.

D. Charakteristika organizačního uspořádání sociálního zabezpečení v České republice

II. pilíř - Státní sociální podpora

V rámci systému státní sociální podpory jsou občané povinně státem zabezpečeni pro případ státem uznané sociální události, na kterou se není možné předem připravit.

System rozlišuje dva druhy dávek:

1. Dávky poskytované v závislosti na příjmu (vertikální)- testované:
  - Přídavek na dítě,
  - Sociální příplatek,
  - Příspěvek na bydlení.
2. Dávky poskytované bez ohledu na výši příjmu (horizontální) - netestované:
  - Rodičovský příspěvek,
  - Dávky pěstounské péče,
  - Porodné
  - Pohřebné

System je financován z daní

D. Charakteristika organizačního uspořádání sociálního zabezpečení v České republice

III. pilíř – Státní sociální pomoc

V rámci systému sociální pomoci stát řeší obtížné sociální situace:

- ▶ Stavů hmotné nouze,
- ▶ Stavů sociální nouze,
- ▶ Ochrany práv občana,
- ▶ Prevence vzniku těchto situací.

Sociální pomoc je poskytována:

- ▶ Formou sociálních služeb, které poskytují především nestátní neziskové organizace, obce a kraje;
- ▶ Formou sociálně právní ochrany a dávek sociální péče, které poskytuje především stát prostřednictvím pověřených obecních úřadů.

E. Principy koncepce sociálního zabezpečení

Základní principy, které jsou respektovány v tržních ekonomikách:

- ▶ Princip univerzality,
- ▶ Princip uniformity,
- ▶ Princip komplexnosti,
- ▶ Princip adekvátnosti,
- ▶ Princip sociální garance,
- ▶ Princip sociální solidarity,
- ▶ Princip sociální spravedlnosti,
- ▶ Princip participace.